

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΙΤΑΛΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΟΥΔΙΟΥ ΤΥΠΑΛΔΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὰ ἀνέκδοτα ιταλικὰ ἔργα τοῦ Τυπάλδου ποὺ παρουσιάζω σήμερα, ἀν καὶ δὲν ἔχουν χρονολογία, εἰναι φυνερὸ πώς δὲν εἰναι γραμμένα ὅλα σὲ μιὰ ἐποχή, ἀλλὰ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν πρώτη νεότητα καὶ καταλήγουν στὰ στεργά γερατιά. Καὶ μᾶς τὸν γνωρίζουν ἐντονώτερα σὰν πατριώτη θερμό, σὰν ἀνθρωπὸ ἐρωτευμένο, σὰ σατιρογράφο. Γι' αὐτὸ ἀποτελοῦν ἔνδιαφέρον σύνολο. Στὸ: «Λένε γιὰ σένα, μικρή μου» βλέπομε τὸν παιγνιδιάρη νέο σ' ἔγα στιχούργημα τῆς στιγμῆς γιὰ κάποιο ἐφήμερο εἰδύλλιό του. Γράφει δίχως πολλὴ σκέψη σύτε καὶ μὲ βαθὺ αἰσθημα. Τὸ ίδιο μπορεῖ νὰ πῆ κανεῖς καὶ γιὰ τὸ δεύτερο, ποὺ ἀρχίζει: «Σήμερα τὸ πρωί, ἀγαπημένη μου». Ἐπειτα ἔρχεται τὸ «*Ήταν ἔνας ἄγγελος ἡ ἀγάπη μου στὴ γῆ*», ἔνα τρυφερὸ ἀτυχο εἰδύλλιο γραμμένο μὲ τὸ ρομαντικὸ τρόπο τοῦ Τυπάλδου, ποὺ θυμίζει τὴν «*Ἐπιθυμία*» του, σὰ γάταν ἀδέρφι της δίδυμο.

Τὰ τρία ἐπόμενα: «*Ωρα θ τὸ πρωί*», «*Στίχοι σὲ κείνη ποὺ μπορεῖ καλύτερα νὰ τοὺς νιώσῃ*» καὶ «*Στὴν . . .*» εἰναι γραμμένα γιὰ τὴ Λουτζα Δε Ρώσση καὶ μέσα σ' αὐτὰ δὲν γνωρίζομε μόνο τὸν πλοῦτο τοῦ συγκισθηματικοῦ κόσμου τοῦ ποιητῆ, ἀλλὰ καὶ τὴν παράξενη ἐκείνη γυναίκα, ποὺ τόσο ἐπέδρασε στὴ ζωὴ του καὶ ποὺ τὸ ἀστρο τῆς Μοίρας της τὴν δῆηγοῦσε πάντα κοντὰ σὲ ποιητές. Γιατὶ πρῶτος της ἀντρας στάθηκε δ Γεώργιος Κανδιάνος Ρώμας, πού, ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν ποιημάτων του, τὸν βλέπομε ἔναν ἀνθρωπὸ πάνω - κάτω μὲ τὰ πατριωτικὰ ἰδανικὰ τοῦ Ιούλιου—τὸ δείχνει πρὸ πάντων ἡ γνωστὴ «*Ἐλληνίδα*» του (τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὴ συλλογὴ του «*Παλμοὶ τῆς καρδιᾶς μου*»). Μπορεῖ, βέβαια, τὰ ποιήματά του νὰ μὴ φτάνουν τὰ ποιήματα τοῦ Τυπάλδου, δμως στὰ νησιά μας, καὶ πρὸ πάντων στὴ Ζάκυνθο, δπως τραγουδιέται σὲ λαϊκές καντάδες τὸ «*Πλάσμα τῆς φαντασίας*», ἀλλο τόσο τραγουδιοῦνται καὶ οἱ στίχοι τοῦ Ρώμα οἱ μελοποιημένοι ἀπὸ τὸν Μάντζαρο:

*Σ' ἀγαπῶ δι' αὐτὰς ποὺ τόσον
σὲ σιολίζουν ἀρετάς,
σ' ἀγαπῶ διὰ τὴν μαγείαν
ποὺ τριγύρω σου σκορπᾶς κτλ.*

καθώς καὶ οἱ ἄλλοι:

Τὸ πᾶν γελᾶ, πλὴν δὲν γελᾶ δι' ἐμένα
καὶ ἡ κιίσις πλέον σ' ἐμὲ δὲν ἀντηχεῖ κτλ.

Βρήκαν ἀπήχηση στὸ λαὸν κι' ἂς εἶναι γραμμένοι στὴν καθαρεύουσα. Καὶ εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, στέχοι—ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀκόμα, μεγάλο μέρος τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Ρώμα—ποὺ γράφτηκαν γιὰ τὴν Λουτζα. Ἀλλοὶ χρούμενοι, δῆλο ἔρωτα, ποὺ βγῆκαν στὶς καλές μέρες, τὶς εὐτυχισμένες, ποὺ τὴν εἰχε κοντά του, γυναίκα του, κι' ἄλλοι στὸν πικρὸν καιρὸν τῆς μοναξιᾶς του, δταν τοῦ τὴν πήρε δ ἄλλος, δ ἀνώτερος ἀπὸ αὐτὸν ποιητὴς ποὺ κατάφερε νὰ μιλήσῃ ἐκφραστικότερα στὴν καρδιά της

Ἄλλ' ἂς ἔναγυρίσωμε στὰ ποιήματα τοῦ Τυπάλδου. Μὲ κείνη τὴν περικοπὴ στὸ «Ωρα 9 τὸ πρωί», ποὺ περιγράφει τὴν χαρὰ ποὺ αἰσθάνεται κανεὶς στὴ γαλήνη ὑστερὸν ἀπὸ τὴν θύελλα, δ Τυπάλδος θὰ ἔννοη τὴν φασαρία ποὺ θὰ ἔγινε ἀπὸ ἀφορμὴ τοῦ διαζυγίου τῆς Λουτζας, καθώς μάλιστα εἰχε καὶ δυδ παιδιὰ ἀπὸ τὸ γάμο της. Λέει πρὸς τὸ τέλος: Ἀκόμα στὴ γλύκα ἀνακατεύεται ἡ πίκρα. Εἶναι τὸ κουτσομπολιὸ τοῦ κόσμου ποὺ δὲν ἀφγει ἀτόφια τὴν χαρά τους. Οἱ «Σύζοι σὲ κείνη ποὺ μπορεῖ καλύτερα νὰ τοὺς νιώσῃ» εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα ἀπὸ τ' ἀνέκδοτα τοῦτα ἔργα τοῦ Τυπάλδου. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἔμμετρη αὐτοδιογραφία του, μιὰ εὔσυνείδητη δσο καὶ λεπτομερὴ περιγραφὴ τῆς συναίσθηματικῆς του ζωῆς στὴ γυναίκα ποὺ στάθηκε ἡ Ἡγερία του. Ὁπως τὸ προηγούμενο, καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γράφτηκε στὰ 1858 - 59, δταν ἡ Λουτζα ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν ἀντρα της, καὶ πρὶν γίνη δ γάμος της μὲ τὸν Τυπάλδο. Ὁ ποιητὴς προσπαθεῖ νὰ τῆς ἐκφράσῃ δσο πιὸ ζωτανὰ τὴ μεγάλη του ἀγάπη, δπως καὶ τὴ σημασία ποὺ ἔδινε στὸν ἔρωτα. Βλέπομε σ' αὐτὸ δλες τὶς πτυχὲς τοῦ μεγάλου του αἰσθήματος ποὺ ἔκαναν τὴν καρδιά του νὰ πονέση. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ποίημα πρὸ πάντων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ προηγούμενο, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ ἐπόμενο, καλογγωρίζομε τὸν ἀδολο ἀνθρώπο, τὸ ρομαντικὸ ποιητή, τὸν αἰσθηματία, ποὺ γιὰ χάρη τοῦ ἔρωτά του ἀψηφάει τὸ κοινωνικὸ σκάνδαλο, γίνεται σθεναρός, ἀποφασιστικός, δχι μόνο γιὰ ν' ἀποχτῆσῃ δ ἵδιος τὴν εὐτυχία στὴ ζωὴ του, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ηξερε πώς θὰ κανει ἔτσι εὐτυχισμένη ἐκείνη ποὺ τὸν εἰχε κυριέψει μὲ τὴν δμορφιά της, καὶ πολὺ περισσότερο μὲ τὰ προτερήματά της καὶ τὴν ἔξαίρετη μόρφωσή της. Ἡ εὐγενικὴ ποιητικὴ φυχὴ δὲ ζητάει νὰ πάρῃ τίποτα, μόνο προσφέρεται νὰ δώσῃ, κι' ἔχει μόνο τὴν ἀνησυχία μήπως καμιὰ μέρα μετανιώσῃ ἡ Λουτζα γιὰ τὴν ἀπέφρασή της καὶ δὲν εἶναι ἀπόλυτα εὐτυχισμένη κοντά του. Κι' ἡ ἐλπίδα - εὐχή του εἶναι νὰ μπορέσῃ μὲ τὶς προσπάθειές του κι' αὐτὸς νὰ

τὴν κάμην νὰ ξεχάσῃ βλα τὰ περασμένα. Οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ ποιήματος φανερώνουν πόσο τὸν ἔσπρωχνε στὴν πνευματικὴ δουλειὰ ἡ παρουσία αὐτῆς τῆς γυναικάς:

... οὔτε σ' ἀνέργεια νιροπιασμένη
ἢ μέρες θὰ περάσω. Ἀλλη φλόγα
πρέπει ν' ἀνάβῃ στὸν ἄνθρωπο ποὺ ἀγαπήθηκε ἀπὸ σένα.

Στὸ τελευταῖο ἀπὸ τὰ τρία ποιήματα πρὸς τὴν Λουΐζα βλέπομε πῶς αὐτὴ ἡταν ἡ ἀφορμὴ νὰ ξανχρίσῃ νὰ γράρῃ Ιταλικά, νὰ μεταφράσῃ στὴν Ιταλικὴ τὰ ἑλληνικά του ποιήματα καὶ νὰ σκέρτεται νὰ τὰ ἐκδώσῃ, κάτι ποὺ δὲν πραγματοποιήθηκε. Οἱ πρῶτοι στίχοι τοῦ ποιήματος εἰναι, θᾶλεγε κανείς, μιὰ συνοπτικὴ περίληψη ἀπ' δσα γράφει στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Σπ. Δε Βιάζη¹ γιὰ τὴ δημοτικὴ γλώσσα, τὴν ϕευτομάθηση, δπως καὶ μιὰ ἀγανάχτηση ἵερῃ γιὰ τὸ χαραχτήρα τῶν διανοούμενων τῆς ἐποχῆς του καὶ πικρὴ εἰρωνεία γιὰ τὴν ψυχικὴ πώρωση τῶν ἀνθρώπων ποὺ στέκουν στὸν ἀφρό διῆς κοινωνίας, γιατὶ ξέρουν νὰ ἐλίσσωνται καὶ νὰ κολακεύουν καὶ νὰ προσκυνῶνται δποιον-δποιο παλιάνθρωπο, φτάνει νὰ τοὺς κάνῃ δ, τι θέλουν. Εἶναι τὸ ποίημα τοῦτο στὴν ἀρχὴ του τὸ ξέσπασμα τῆς ἀπογοητευμένης ποιητικῆς του ψυχῆς ἀπὸ τοὺς λογιότατους, τοὺς καθαρεύουσιάνους ποιητές μὲ τὸ πασάλειμμα τῆς ϕευτομόρφωσής τους. Τέλος, τὸ ποίημα αὐτὸν εἰναι ἡ ἀρχὴ ποὺ ἔκαμε δ Τυπάλδος στὴν ὥριμη ἡλικία νὰ ξαναγράψῃ Ιταλικά, γιατὶ τοθελε ἐκείνη «ποὺ κάθε τῆς νεῦμα ἡταν γι' αὐτὸν νόμος», δπως λέει. 'Ομολογεὶ εἰλικρινὰ πῶς ὑστερὸς ἀπὸ τὶς πρῶτες νεανικές του ἐπαφὲς μὲ τὴν Ιταλικὴ ποίηση, τὸν εἶχε σταθερὰ ἐλκύσει ἡ 'Ελληνίδα Μούσα, μ' ὅλο ποὺ ἔνιωθε τὸν ἑαυτό του ὑποχρεωμένον στὸν Ντάντε, τὸν Ηετράρχη καὶ τὸν Τάσσο καὶ γενικὰ στὸν Ιταλικὸ πολιτισμό. Οἱ ἔκφρασεις του ἐδῶ θυμίζουν τὸν τελευταῖο στίχο τοῦ Σολωμοῦ στὸ «Ἐλληνικὸ Καράδι»:

ὅπου βάρβαρος εἴχα φτάσει καὶ δὲν είμαι.

Ἐτσι λέει καὶ δ Τυπάλδος στιχ. 70-71:

... κάνουν νὰ γίνη μιὰ ψυχὴ εὐγενικιὰ
δσο καὶ νᾶραι ἄξεσιη ποὺ φτάνει.

Ἄπὸ τὰ πιὸ ὠραῖα πατριωτικὰ τοῦ Τυπάλδου εἰναι τό: «Μιὰ νύχτα στὴν Ἁγιὰ Σοφιά», ποὺ φανερώνει τὴν ἀφοσίωσή του στὴ θρησκευτικὴ

¹ Παναθήναια 11 (1911) 236, 12 (1911) 16.

πίστη καὶ τὸ ἴδαινικὸ τῆς πατρίδας. Βλέπομε σ' αὐτὸ μιὰ περιγραφὴ ἀπὸ κεῖνες ποὺ θᾶχη πάντα δικαθένας μπροστά του ζωντανή. Τὸ ποίημα περιστρέφεται σὲ μιὰ δυνατή φαντασία — δίχως ἀλλο ἐδῶ φανερώνεται καὶ πόσο διάβασε διὰ Τυπάλδος τὸν ποιητὴ τῆς Θείας Κωμωδίας — σ' ἔνα δαντικὸ στὴν τραγικότητα δνειρό. Μιὰ νύχτα γεμάτη μάγια — διὰ Τυπάλδος παίρνει τὸ γνωστὸ στίχο τοῦ Σολωμοῦ — τὰ ἐρείπια τῆς τουρκεμένης Πόλης ἀντηχάνε ἀπὸ τὰ βῆματα τοῦ Πατριάρχη. Οὐράνιο φῶς πλημμυρίζει τὴν ἐκκλησία ὅπου θυμιατίζει, οἱ νεκροὶ — ἔκεινοι ποὺ σκοτώθηκαν μὲ τὸ πάρσιμο τῆς Πόλης — σηκώνονται ἀπὸ τοὺς τάφους των μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ πληγωμένο τους στῆθος. Ζητᾶνε τὸ "Ἄγιο Βῆμα, δὲν τὸ βλέπουνε στὴ θέση του καὶ τρομάζουνε. "Ομως διὰ Πατριάρχης στρέφει τρεῖς φορὲς τὸ θυμιατό του στὸν τοῖχο ποὺ τὸ σκεπάζει καὶ τὸν προστάζει νὰ γκρεμιστῇ. "Η πίστη τοῦ Χριστοῦ γικάει κάθε ἐμπόδιο. "Ο τοῖχος τρέμει συθέμελα σὰν τὸν ἀφορεσμένο (ἀφοῦ χέρια ἀπιστα τὸν βάλανε γιὰ νὰ κρύψῃ ἵνα σύμβολο πίστης) κι' ἀνοίγει ἀπὸ πάνω ὡς κάτω. Καὶ βλέπουνε τὸ "Άγιο Βῆμα. "Ο "Αρχάγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καλεῖ ζωντανοὺς καὶ πεθαμένους νὰ σηκωθοῦν. Κραυγὴ πολέμου ἀκούεται δλοῦθε, σὲ νησιὰ καὶ σὲ στεριές. Νὰ τὴν ἀκούσουν ζωντανοὶ καὶ πεθαμένοι. Καὶ ή μιὰ νύχτα νὰ τὸ λέγη στὴν ἀλλη. Καὶ οἱ μέρες τὸ ἴδιο. Γιὰ νὰ μείνη παντοτινὰ ἡ πίστη καὶ νὰ λευτερωθῇ κάποτε ἡ Πόλη... Τὸ "Άγιο Βῆμα ξαναχάθηκε καὶ ή ἐκκλησιὰ πάλι σκοτείνιασε. Οἱ νεκροὶ ξαναπήγκαν στοὺς τάφους των περιμένοντας τὴ μεγάλη στιγμῆ. "Εδῶ ή αἰσιοδοξία τοῦ Τυπάλδου γιὰ τὰ ἴδαινικὰ καὶ ή πίστη στὴ θεῖα δύναμη ἐκδηλώνεται ὅπως ἡ πίστη τοῦ λαϊκοῦ θρύλου,

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1.

Dicon molti di te, piccina mia,
Che sei leggiera più che piuma al vento;
Che bruciare di cuor non sai che sia;
Ed io l'odo e mi struggo di tormento.
Mi struggo di tormento, e dentro al core
Sento più forte divampar l'amore.
E tremo tutto se ti son vicino,
E sento che tu m'ami, o bel visino.

ἀκαθόριστα. Τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι, μαζὶ! μὲ τὰ προσαναφερόμενα στὴν Λουτζα, ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα τοῦ Τυπάλδου.

‘Ο «³ Αποχαιρετισμὸς στὴν Φλωρεντία» γράφτηκε στὰ 1881, ζταν δὲ Τυπάλδος ἔφυγε ἀρρωστος ἀπὸ τὴν Ιταλία γιὰ τὴν Κέρκυρα. Στὸ τέλος βάζομε ἕνα ἀπόσπασμα καὶ τὴν μοναδικὴν ποὺ ἔχομε, ὡς τὰ σήμερα τουλάχιστο, σάτιρα τοῦ Τυπάλδου, χωρὶς νὰ μπορέσωμε νὰ ἔξαχριθώσωμε γιὰ ποιὸν τὴν ἔγραψε.

“Ολο τὸ δημοσιευόμενο ἐδῶ ὑλικὸ μοῦ τὸ ἔδωσε γιὰ τὸ δουλέψω καὶ νὰ τὸ παρουσιάσω δὲ λογοτέχνης κ. Ντίνος Κονόμος ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο. Μαζὶ μ’ αὐτὸ μοῦ πρόσφερε ἀκόμη καὶ τ’ ἀκόλουθα ποιήματα τοῦ Τυπάλδου μεταφράσμένα ἀπὸ τὸν ποιητὴν Ιταλικά: ‘Η καταδίκη τοῦ κλέφτη, ’Ωδὴ στὸν Παιδιάρχη Γρηγόριο Ε’, ‘Η ἐπιθυμία (σὲ δυὸ διαφορετικὲς μορφές, δπως εἶναι δηλ. δημοσιευμένη ἐλληνικά, καὶ σ’ ἄλλη μιὰ πολὺ συντομώτερη σὰν προσχέδιο τοῦ ποιήματος) καὶ Τὸ παιδάκι καὶ δὲ Χάρος. Οἱ μεταφράσεις τῆς Καταδίκης τοῦ κλέφτη, τῆς ’Ωδῆς στὸν Παιδιάρχη καὶ τῆς ’Ἐπιθυμίας εἶναι μὲ τὸ γραφικὸ χαραχτήρα τοῦ Τυπάλδου· καὶ μόνο τὸ Παιδάκι καὶ δὲ Χάρος, καθὼς καὶ οἱ «Σημειώσοῦλες» ποὺ ἀναφέρονται σ’ αὐτό, εἶναι γραμμένα μὲ ἀπόλυτα καλλιγραφικὸ χαραχτήρα, ποὺ φαίνεται μᾶλλον γυναικεῖος. Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ πὼς εἶναι τῆς Λουτζας, ἀλλὰ τὸ δικό της γράψιμο εἶναι ἄλλο, δπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς ποὺ σώθηκαν καὶ ποὺ ἀπευθύνονται στὸν ’Ιούλιο.

MARIETTA E. GIANNOPOLAOY

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1.

Πολλοὶ γιὰ σένα λέν, μικρούλα μου,
Πώς εἰσαι πιὸ ἐλαφρὶα κι’ ἀπὸ φτερὸ στὸν ἀνεμο,
Πώς καήλα τῆς καρδιᾶς δὲν ξέρεις τί εἶναι,
Κι’ ἐγὼ τ’ ἀκούω καὶ βασανίζομαι.
Βασανίζομαι, καὶ μέσα στὴν καρδιὰ
Αἰσθάνομαι πιὸ δυνατὰ νὰ καίη δὲ ἔρωτας.
Καὶ τρέμω σύγκερμος σὰν είμαι κοντά σου
Καὶ νιώθω πὼς μ’ ἀγαπᾶς, δμορφο προσωπάκι.

2.

Questa mane ti vidi, amata mia,
 E sentii nuova vita attorno al cuore.
 Così sull'alba un'umile violetta
 Mezzo spenta dal gel, povero fiore,
 Appena scorge il sol che il mondo aggiorna,
 Schiude le foglie e a nuova vita torna;
 Diresti che un sospir dal sen rasato
 Esce a lodar Iddio che l'ha mandato.
 Copron tenebre e gel l'anima mia
 Se mi sei lunghi, creatura cara.
 Senza te gioia non so dir che sia;
 Senza te mi è la vita uggiosa, amara.
 Dimmi quest'oggi dove mai t'ascondi?
 Ove posso trovarli? Mi rispondi.
 Se risponder non vuoi, se a me non pensi,
 Bada... v'è un altro altar che chiede incensi!...

3.

- 1] Era un angelo.... l'amor mio:
 Molt'io l'amava, ed ei m'amava tanto;
 «Parto, Lisetta, e ci uniremo in Dio»,
 Disse, e me l'han portato in camposanto.
 Mattina e sera vommene soletta
 A veder l'amor mio, la poveretta;
 Bacio la terra verde che l'asconde,
 E lo chiamo, e lo chiamo, e non risponde.
- 2] Fra l'erba verde scorgo un fiorellino,
 Che sembra dir: «Mi manda di sotterra
 Per te, povera Lisa, il tuo Giannino»;
 E una mano di ghiaccio il cor mi serra.
 Colgo il fiore e lo bagno del mio pianto;
 Ascondo in seno il fior del camposanto,
 E tanto ardeva il povero mio core
 Che trassi tosto inaridito il fiore.
- 3] Vommene in casa, e sopra l'altarino
 Che ornai colla mia man, depongo il fiore;
 In ginocchio, col capo a terra chino,
 Piango, e prego la Madre del Signore.

2.

Σήμερα τὸ πρωὶ σὲ εἶδα, ἀγαπημένη μου,
 Κι' ἔνιωσα νέα ζωὴν νὰ παίρνῃ ἡ καρδιά μου.
 "Ετοι καὶ τὸ χάρακα μιὰ ταπεινὴ βιολέτα
  Μεσοπεθαμένη ἀπὸ τὸν πάγο, φτωχὸς λουλούδι,
  Μόλις ἀντικρίζει τὸν γῆλο ποὺ φωτίζει τὸν κόσμο,
  Ἀνοίγει τὰ φύλλα καὶ σὲ νέα ζωὴ γυρίζει.
  Θᾶλεγες πώς ἔνας στεναγμὸς ἀπὸ τὴν μαραμένη καρδιά
  Βγαίνει γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ Θεό ποὺ τὸν ἔστειλε.

Σκεπάζει σκοτάδι καὶ πάγος τὴν ψυχὴν μου
 "Οταν εἰσαι μακριά μου, πλάσμα ἀγαπημένο.
 Χωρὶς ἐσὲ δὲν ξέρω τί θὰ πῆ χαρά,
 Χωρὶς ἐσὲ η ζωὴ μου είναι βαρετὴ καὶ πικρή.
 Πές μου, σήμερα ποῦ κρύβεσαι;
 Ποῦ μπορῶ νὰ σὲ βρῶ; Ἀπάντησέ μου.
 "Αν δὲ θέλης ν' ἀπαντήσῃς, δὲν ἐμένα δὲ μὲ συλλογίζεσαι,
 Πρόσεξε... ὑπάρχει κι' ἄλλος βωμὸς ποὺ ζητάει λιθάνι!..."

3.

- 1] "Ηταν ἔνας ἀγγελος .... η ἀγάπη μου,
 Ήσοù τὸν ἀγαποῦσα, καὶ κείνος μ' ἀγαποῦσε τόσο!
 «Φεύγω, Λιζέττα, καὶ θὰ ἐνωθοῦμε στὸ Θεό»,
 Εἶπε, καὶ μοῦ τὸν πήγανε στὸ κοιμητήρι.
 Πρωὶ καὶ βράδυ πηγαίνω μοναχούλα
 Γιὰ νὰ ίδω η δύστυχη τὸν ἀγαπημένο μου.
 Φιλῶ τὸ πράσινο χῶμα ποὺ τὸν σκεπάζει,
 Καὶ τὸν φωνάζω, τὸν φωνάζω, καὶ δὲν ἀπαντάει.
- 2] "Ανάμεσα στὸ πράσινο χορτάρι βλέπω ἔνα λουλουδάκι,
 Ποὺ είναι σὰ νὰ μοῦ λέγῃ: «Μὲ στέρνει ἀπὸ κεῖ κάτω
 Ο Γιαννάκης σου γιὰ σέ, καημένη Λίζα».
 Κι' ἔνα χέρι παγωμένο μοῦ σφίγγει τὴν καρδιά.
 Κόδω τὸ λουλούδι καὶ τὸ βρέχω μὲ τὰ δάκρυά μου.
 Κρύβω στὸν κόρφο τὸ λουλούδι τοῦ κοιμητηριοῦ,
 Καὶ τόσο ἔκαιγε η φτωχὴ μου η καρδιά
 Ποὺ ἔθγαλα ἀμέσως τὸ λουλούδι μαραμένο.
- 3] Πηγαίνω στὸ σπίτι, κι' ἀπάνου στὸ εἰκονοστάσι,
 Ποὺ εἶχα στολίσει μὲ τὸ χέρι μου, ἀπιθύνω τὸ λουλούδι.
 Γονατισμένη, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτὸ
 Κλαίω καὶ παρακαλῶ τὴν Μητέρα τοῦ Κυρίου.

«Abbi pietà di questa poveretta,
E mi ascolta, Madonna benedetta;
Pallido un dì mi disse l'amor mio:
'Parto, Lisetta, e ci uniremo in Dio';

- 4] E lasciommi nel mondo tutta sola,
E passo crude notti e giorni bui;
Una sola speranza mi consola,
Di partir di qua presto e unirmi a lui.
E passa il tempo e sempre a pianger torno,
E mai non giunge quel beato giorno.
Deh ! M'ascolta, Madonna benedetta,
Abbi pietà di questa poveretta».

5] Ragazza bella che nel novo Maggio
Sta cogliendo i fior della primavera
Sospirando .... a quel faggio,

. . . . .

Che copre una negletta sepoltura ;
In quel angolo là del camposanto
Dorme Lisetta al suo Giannino accanto.

4. Ore 9 a. m.

Or desto appena, a Te, diletta mia,
Volgo il primo pensiero, il primo accento.
Provasti mai come discende dolce
Nel profondo dell'anima atterrita
La calma che succede alla tempesta ? 5
O quando all'incessante e fragoroso
Suon di campane assordator dell'etra
Segue ad un tratto profondo silenzio,
Sì che morto ti sembra il mondo intero ?
Tale un senso or io provo; e ancor mi sembra 10
Udire intorno per le vòti stanze
Ronzare un indistinto mormorio,
Nato talvolta da incomposte voci
Che fuggono stridenti sibilanti —
Santa quiete, io t'adoro; nel tuo seno 15

«Δεῖξε σπλαχνιὰ γιὰ τούτη τὴ φτωχούλα,
Κι' ἀκουσέ με, εὐλογημένη Παναγία:
Χλωμὸς μιὰ μέρα μοῦπε δ ἀγαπημένος μου:
“Φεύγω, Λιζέττα, καὶ θὰ ἐνωθοῦμε στὸ Θεό”».

- 4) Καὶ μὲν ἀφησε στὸν κόσμο καταμόναχη,
Καὶ περνῶν νύχτες σκληρὲς καὶ μαῦρες μέρες.
Μιὰ μόνο ἐλπίδα μὲ παρηγορεῖ,
Πῶς θὰ φύγω γλήγορα ἀπὸ δῶ καὶ θὰ ἐνωθῶ μὲ κεῖνον.
Καὶ περγάει δ καιρὸς καὶ πάντα κλαίω,
Καὶ ποτὲ δὲ φτάνει κείνη ἡ μέρα ἡ μακαρισμένη.
“Ἄχ! ”Ακουσέ με, εὐλογημένη Παναγία,
Δεῖξε σπλαχνιὰ γιὰ τούτη τὴ φτωχούλα».
- 5) Κοπέλα ὅμορφη ποὺ τὴν πρωτομαγιὰ
Μαζεύει τ' ἀνοιξιάτικα λουλούδια
Μὲ ἀναστεναγμούς... κοντὰ στὸ δέντρο ἔκεινο
· · · · · · · · · · · ·
Τὴ σκεπάζει ἔνας ἀπεριποίητος τάφος.
Σὲ κείνη τὴ γωνιὰ ἔκει τοῦ κοιμητηριοῦ
Κοιμάται ἡ Λιζέττα στὸ Γιαννάκη της κοντά.

4. "Ωρα 9 τὸ πρωὶ

Τώρα μόλις σηκώθηκα, καὶ σὲ Σένα, ἀγαπημένη μου,
Στρέφω τὴν πρώτη σκέψη, τὰ πρῶτα λόγια.
Δοκίμασες ποτὲ πόσο φτάνει γλυκὰ
Στὸ βάθος τῆς τρομαγμένης ψυχῆς
“Η γαλήνη ποὺ διαδέχεται τὴν τριχυμία; 5
“Η, δταν ὕστερ ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπο κι' ἐνοχλητικὸ
“Ηχο τῆς καμπάνας ποὺ φτάνει ὡς τὸν οὐρανὸ
“Ἀκολουθεὶξάφνου βαθιὰ σιωπή,
Τόση ποὺ σοῦ φαίνεται γεκρὸς δλος δ κόσμος;
“Ἐνα τέτοιο αἰσθημα δοκιμάζω τώρα. Καὶ ἀκόμα θαρρῶ 10
Πῶς ἀκούω ὄλόγυρα μέσα στ' ἀδεια δωμάτια
Νὰ βουῇζῃ ἐν' ἀκαθόριστο μουρμούρισμα,
Ποὺ γεννιέται κάποτες ἀπὸ ἀσύνδετες φωνὲς
Ποὺ φεύγουν στριγγλίζοντας σφυριχτά—
“Ἄγια γαλήνη, σὲ λατρεύω. Στὴν ἀγκαλιά σου μόνο

5

10

15

L'ombrosa anima mia sol vive e spirà.
 Che fai, che pensi tu, dolce amor mio?
 Ma nel dolce l'amaro ancor si mesce;
 Ed è più amaro assai, ma breve dura.
 Freccia che parte da diletta mano
 Ratto ferisce . . . . .

20

5. *Versi a colei che può meglio intenderli*

Oppresso e vinto da un segreto affanno,
 Da un'angoscia mortal che non ha nome,
 A te vola il pensiero, unica mia.
 Ben io teco aprir posso il mesto core,
 Non è vero, o diletta? e rivelarti
 Quest'anima percossa, combattuta
 Da brevi gioie e da dolori arcani;
 E il mesto verso nel gentil tuo petto
 Troverà un'eco — oh amata! io voglio starti
 Presso, almeno coll'alma, un tuo sospiro
 Sentir, e tutto inebriarmi in esso —
 Piangere teco io voglio — oh matto io piansi!
 Molto soffrii tacendo! Un negro velo
 Fu gittato sui poveri miei giorni;
 E se talor su l'affannosa via,
 Ove mi spinse il cor che mi governa,
 Una rosa incontrai, fiero contrasto
 Mi fe' di spine ispida siepe, e quando
 Appressar mi fu dato al caro fiore
 La man tremante e sanguinosa, a un tratto
 S'aprì la terra e l'inghiotti. — Oh diletta!
 È tristo dono un cor che sente — il credi.
 Io molto amai; chè senza amor la vita
 Per me vita non è, ma più che duro,
 Si, più che duro assai, lento, angoscioso
 Pellegrinaggio per istranie lande,
 Ove d'un fior l'olezzo, e d'una pianta
 L'ombra ospitale non conforta il core
 Al viator, che mal sicuro, incerto,
 Move il passo, e non sa dose s'avvia.
 D'ogni angoscia maggior è quell'affanno,

5

10

15

20

25

30

'Η μελαγχολική ψυχή μου ζῆ κι' ἀναπνέει.
 Τί κάνεις, τί σκέφτεσ' ἐσύ, γλυκιά μου ἀγάπη;
 'Αλλὰ στὴ γλύκα ἡ πίκρα ἀκόμη ἀνακατεύεται;
 Κι' εἰναι πολὺ πικρή, ἀλλὰ βραστᾶ λίγο.
 Σαΐτα ποὺ φεύγει ἀπὸ χέρι αγαπημένο
 Γοργὰ πληγώνει....

20

5. Στίχοι σὲ κείνη ποὺ μπορεῖ καλύτερα νὰ τοὺς νιώσῃ
 Καταβλημένος καὶ νικημένος ἀπὸ μιὰ θλίψη μυστική.
 'Απὸ μιὰ θυνάσιμη ἀγωνία ἀκατανόμαστη,
 Σὲ σένα πετάει δ στοχασμός μου, μονάκριβή μου.
 Κοντά σου μπορῶ ν' ἀνοίξω τὴ θλιμένη μου καρδιά,
 Δὲν εἰν' ἀλήθεια, ω ἀγαπημένη; καὶ νὰ σοῦ ξεσκεπάσω
 Τούτη τὴν ψυχὴ τὴν ταραγμένη, τὴ χτυπημένη
 'Απὸ σύντομες χρὲς καὶ πόνους μυστικούς.
 Καὶ τὸ θλιβερὸ τραγούδι στὴν εὐγενικιά καρδιά σου
 Θὰ βρῇ ἀπύχηση—ω ἀγαπημένη! θέλω
 Νὰ στέκω κοντά σου, τουλάχιστο μὲ τὴν ψυχή, ἔναν στεναγμό σου 10
 Νὰ νιώσω, καὶ δλος νὰ μεθύσω ἀπ' αὐτόν.
 Μαζί σου νὰ κλάψω θέλω.—'Ο τρελὸς ἔγώ, ἔκλαψα!
 Πολὺ υπόφερα σωπαίνοντας! ἔνα μαῦρο πέπλο
 'Επεσε πάνω στὶς φτωχές μου μέρες.
 Κι' ἀν κάποτες στὸν κουραστικὸ δρόμο,
 "Οπου μ' ἔσπρωξε ἡ καρδιά ποὺ μὲ κυθερώναι,
 "Ἐνα τριαντάφυλλο ἀπάντησα, μ' ἀντίσκοψε ἁγριά
 Μ' ἀγκάθια φράχτης πυκνός, καὶ δταν
 Μπόρεσα νὰ πλησιάσω στὸ ἀγαπημένο τὸ λουλούδι
 Τὸ τρεμουλιαστὸ καὶ ματωμένο χέρι, ξάφνους
 "Ανοιξ" ἡ γῆ καὶ τὸ κατάπιε.—"Ω ἀγαπημένη!
 Εἰναι δῶρο κακὸ μιὰ καρδιὰ εὐαίσθητη—πίστεψέ το.
 "Αγάπησα πολὺ· γιατὶ δίχως ἀγάπη ἡ ζωὴ
 Γιὰ μὲ ζωὴ δὲν εἰναι, ἀλλὰ πιὸ πολὺ κι' ἀπὸ σκληρή,
 Ναί, πιὸ πολὺ κι' ἀπὸ σκληρή, ἀργή, γεμάτη ἀγωνία
 Περιπλάνηση σὲ ξένους τόπους,
 "Οπου ἑνὸς λουλουδιοῦ τὸ μύρο, ἢ ἑνὸς δέντρου
 'Η φιλόξενη σκιὰ δὲν ἀνακουφίζει τὴν καρδιά
 Τοῦ ταξιδιώτη, ποὺ ἀδέσχαιος, ἀσταθής
 Προχωρεῖ καὶ δὲν ξέρει ποῦ πηγαίνει.
 'Απὸ κάθε ἀγωνία μεγαλύτερη εἰν' ἔκείνη ἡ λύπη

5

15

20

25

30

Quell' oppressura, quel tremendo vòto,
 Che assale e atterra l'anima deserta
 D'ogni affeto gentil. Si sente allora
 Se dolce è il pianto dal dolor spremuto. 35

Io molto amai; ma del dolor la freccia
 Acuta troppo e celere m'assalse
 E il cor mi fransi inosservato, e ad altri
 Sembrai felice, e così vivo ancora.
 Agli affetti, in me sempre alti e profondi, 40
 Pari affetti risposero; e talora
 Io fui vinto in amor. Ma sempre indarno
 Certe vaghe maliarde incettatrici
 Di amori, a sé con vezzi e con lusinghe
 Tentarono lo spirto incatenarmi: 45
 Pei sozzi trivii od in dorate sale
 Sempre mossero in me sdegno e disprezzo.
 Sol una volta, e n'ho rossore ancora,
 Inesperto, fuggii le care e mesti
 Sembianze d'una pia, che a me schiudeva 50
 Un tesoro di affetti, per scontrare
 Le bicche d'una amabile sirena,
 Che me pure voleva al carro avvinto
 De' suoi vili trofei carco già troppo;
 Ma non appena ribadita al piede 55
 Mi sentii la catena, gli assopiti
 Spiriti si destâr, guardai nel viso
 La proterva beltà con tale un guardo
 Che la gelò, i ferri infransi, e sparii.

Madre o madrina, mi largì natura 60
 Troppo sensibil fibra; al sol che muore,
 Al muggito dell'onda che lontana
 Ai piè s'infrange dell'immobil rupe,
 Al raggio della stella mattutina
 Ch'entro limpido rio tremula splende, 65
 A un sospiro dell'aura, ad un accento
 Armonioso che da rosea bocca
 Lieve, lieve si move, al mesto sguardo
 Di pallida beltà — tosto risponde
 Un fremito del core, e palpitante 70
 L'anima accesa da un poter ignoto

'Εκεῖνος δὲ βραχγάς, ἐκεῖνο τὸ τρομερὸν κενόν,
Ποὺ κυριεύει καὶ δαμάζει τὴν ψυχήν, τὴν ἔρημην
'Απὸ κάθε αἰσθημα εὐγενικόν. Αἰσθάνεται τότε κανεὶς
'Αν εἴναι γλυκὰ τὰ δάκρυα ποὺ βγαίνουν ἀπὸ βρὺν πόνο.   35

'Αγάπησα πολὺ. Μὰ νὴ σαΐτα τοῦ πόνου
Μυτερὴ πολὺ καὶ γλήγορη μὲν χτύπησε.
Κι' ἐσπασα τὴν καρδιά μου ἀπαρατήρητος, καὶ σ' ἄλλους
Φάνηκα εὐτυχισμένος, κι' ἔτοι ζῷ ἀκόμα.
Στὰ αἰσθήματα, ποὺ εἴναι πάντα σὲ μένα ὑψηλὰ καὶ βαθιά, . 40
"Ομοια αἰσθήματα ἀνταποκρίθηκαν· καὶ κάποτε
Νικήθηκα στὸν ἔρωτα. "Ομως πάντα τοῦ κάκου
Κάποιες δημορφες κακές μαγεῦτρες
Τοῦ ἔρωτα, μέν χάδις ἀπατηλὰ
Προσπαθήσανε νὰ μοῦ σκλαβώσουνε τὸ πνεῦμα.   45
Σὲ δρόμους βρωμεροὺς ἢ σὲ χρυσωμένες σάλες
Πάντα μοῦ προκαλέσαγε ἀγανάχτηση καὶ περιφρόνηση.
Μονάχα μιὰ φορά, καὶ κοκκινίζω ἀκόμα,
"Απειρος, ἀπόφυγα τὸ ἀγαπητὸν καὶ θλιμμένο
Πρόσωπο μιᾶς ἀφοσιωμένης, ποὺ ἀνοιγε σὲ μένα
Θησαυρὸν ἀπὸ ἀγάπη, γιὰ νὰ πέσω
Στὸ ἀγκάθια μιᾶς δημορφῆς σειρήνας,
Ποὺ ἥθελε καὶ μένα δεμένον στὸ ἀρμα τῆς
Τὸ παραφορτωμένο ἀπὸ τὰ αἰσχρὰ τῆς τρόπαια.
'Αλλὰ μόλις νὰ σφέγγῃ τὸ πόδι μου   55
Αἰσθάνθηκα τὴν ἄλυσο, τὸ ναρκωμένο
Πνεῦμα μου ἔνπνησε, κοίταξα στὸ πρόσωπο
Τὴν ξεδιάντροπη δημορφιὰ μὲν τέτοιο βλέμμα
Ποὺ τὴν πάγωσε, ἐσπασα τὰ σίδερα καὶ χάθηκα.
Μητέρα νὴ μητριά, μοῦ χάρισε νὴ φύση   60
Πολὺ εὐαίσθητη ψυχή. Στὸν ἥλιο ποὺ πεθαίνει,
Στὸ μούγγρισμα τοῦ κύματος ποὺ ἀπὸ μακριὰ
"Ερχεται καὶ σπάζει στὰ πόδια τοῦ ἀσάλευτου βράχου,
Στὴν ἀχτίνα τοῦ ἀστρου τῆς αὔγης
Ποὺ μέσα σὲ καθάριο ρυάκι λάμπει τρεμουλιαστή,   65
Σ' ἐνα ἀναστεγαγμὸν τῆς αὔρας, σὲ μιὰ φωνὴ
'Αρμονικὴ ποὺ ἀπὸ τριανταφυλλένια χείλια
'Ελαφρὰ ἐλαφρὰ σαλεύει, στὸ λυπημένο βλέμμα
Μιᾶς δημορφιᾶς χλωμῆς, ἀμέσως ἀποκρίνεται
Μιὰ τῆς καρδιᾶς ἀνατριχίλα, καὶ πάλλοντας   70
'Η ψυχή, ξαναμμένη ἀπὸ μιὰν ἀγνωστη δύναμη,

Abbraccia tutte le create cose, E le stringe, e le interroga, e s'affana Ad animarle della propria vita, A sentire la lor, nè si riposa	75
Finchè l'arcano vincolo d'amore Che la lega, solinga, al mare immenso Dell'essere, per lei non si rivelò In quel supremo e misterioso amplesso.	
E nella lotta sovrumana, un raggio Scende da l'alto di celeste luce; E l'alma nuovamente in sé ristretta Su l'ale dell'accesa fantasia	80
Mondi ignoti trascorre, e meraviglia Vede, e ode armonie di Paradiso, Che a ridir poscia s'affatica indarno.	
Desio di gloria in su l'April degli anni Forte m'accese, e tutto amore e fede Con la tremante man presi la lira. Folle pensier! — Del mondo cittadino	85
Il cantore non è — Oh, passi ignoto Quest'augusto infelice, divorato Già dall'anima sua! — Ogni pensiero Ha munerato da un dolor! — il lauro	
Ch'egli sospira, no, quaggiù non cresce. L'ardor della sua fronte appassire, o be Il tuo serto di rose. Ei seguir deve Il flutto che lo spinge e lo rincalza:	95
Dagli uomini turbato in suo cammino Sosta affannoso, ed il suo core accusa E la lira ed il canto — oh, vi fermate! Chè giammai si solleva indarno il velo	
Steso sovra l'ardente anima sua.	100
Fu un dì che cinto avrei di rose il capo D'ogni mortal; che in ogni petto accesa Una fiamma era da simile a quella Che s'agitò nel mio, e or lenta, ed ora	105
Impetuosa, ardente, lo consuma. Ora la dolce illusio sparita Veggio il mondo qual è; turpe mercato D'infinte laudi e di sorrisi amari.	
	110

Ἄγκαλιάζει ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ κόσμου,
Καὶ τὰ σφίγγει, καὶ τὰ ρωτάει, καὶ κοπιάζει
Νὰ τοὺς δώσῃ ζωὴν ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς τῇ ζωῆς,
Νὰ αἰσθανθῇ τῇ δική τους, καὶ δὲν ἡσυχάζει,
Παρὰ δταν δὲ κρυφὸς δεσμὸς τοῦ ἔρωτα
Ποὺ τῇ δένει, ἔρημη, στὴν ἀπέραντη θάλασσα
Τῆς ζήσης, τῆς ἀποκαλυφθῆ
Μένα σὲ κεῖνον τὸν ὑπέροχο καὶ μυστικὸν ἐναγκαλισμό.

75

Καὶ στὸν ὑπεράνθρωπον ἀγώνα μιὰ ἀχτίδα
Φῶς οὐράνιο κατεβαίνει ἀπὸ φηλά·
Καὶ ἡ ψυχή, περιορισμένη καὶ πάλι στὴ μοναξιά της.
Πάνω στὰ φτερὰ τῆς ἔχαναμμένης φαντασίας
Ἄγνωστους κόσμους διατρέχει, καὶ θαύματα
Βλέπει, κι' ἀκούει ἀρμούνες παραδεισένεις,
Ποὺ νὰ τὶς ἔχαπη ὅστερα ἀδικα πασχίζει.

80

Πόθος γιὰ δόξα στὴν ἀνοιξη τῆς ζωῆς
Ἄναψε μέσα μου δυνατός. Καὶ γεμάτος ἀγάπη καὶ πίστη
Μὲ τρεμάμενο χέρι πῆρα τὴ λύρα.

85

Σκέψη τρελή! Τῆς πολιτείας ἀνθρωπος
Δὲν εἰναι δ τραγουδιστής.— "Αχ!" Ας περάσῃ ἄγνωστος
Αὐτὸς δ σεβαστὸς δυστυχισμένος, ποὺ τὸν ἔχει καταβάλει
Ἡ ἴδια ἡ ψυχή του! Κάθε σκέψη
Πληρωμένη ἀπὸ ἔναν πόνο!— 'Η δάφνη
Ποὺ αὐτὸς ποθεῖ, δχι, ἐδῶ κάτου δὲ φυτρώνει.

95

'Η φλόγα τοῦ μετώπου του θὰ μάραινε
Τὸ τριανταφυλλένιο σου στεφάνι. Πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ
Τὸ κύμα ποὺ τὸν σπρώχνει καὶ τὸν προστατεύει.

'Ενοχλημένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους στὸ δρόμο του
Σταματάει κουρασμένος καὶ καταχρίνει τὴν καρδιά του
Καὶ τῇ λύρᾳ καὶ τὸ τραγούδι. "Ω, σταματήστε!
Γιατὶ ποτὲ δὲ σηκώνεται ἀσκοπα δ πέπλος
Ποὺ εἰν' ἀπλωμένος πάνω στὴ φλογερὴ ψυχή του.

100

"Ηταν ἥμέρα ποὺ θὰ στεφάνωνα μὲ ρόδα τὸ κεφάλι
Κάθε θυητοῦ. Γιατὶ σὲ κάθε στήθος ἀναβε
Μιὰ φλόγα δμοια μὲ κείνη

105

Ποὺ σαλεύει στὸ δικό μου, καὶ πότε ἀργά, καὶ πότε
Ορμιτικά, καφτερή τὸ λιώνει.
Τώρα ποὺ ἔσδησε ἡ γλυκιὰ πλάνη
Βλέπω τὸν κόσμο δπως εἰναι: ἀτιμο παζάρι
Ἄπὸ φεύτικους ἐπαίνους καὶ πικρὰ χαμόγελα.

110

Sta sul labbro l'affetto, e al cor in fondo
 La menzogna e l'invidia; un che t'abbraccia
 Soavemente e t'odia; altri sommesso
 Implora tuo soccorso, e già nell'alma   115
 Per rimertarti ha pronto il tradimento.
 Eppure in mezzo a pochi detti amici
 Lieto io vivea; e assai più cara e lieta
 Mi rendea l'esistenza una pietosa,
 Che i moti del mio cor comprese a pieno,   120
 E le gioie segrete, ed i dolori,
 Onde la strana mia vita s'intesse.
 Il duro campo del mortal periglio
 Mi spargeva di fiori e di profumi
 Ch'io coi canti intrecciava e coll'alloro.   125
 Gli eventi e il caso mi strappâr da quella
 Dolce quiete, e fra straniere genti
 Mi balzano repente, ove non uno,
 Non un core intendea l'ansia, l'affanno
 Che straziava l'afflitta anima mia;   130
 E tu, diletta mia, sebbene ignara
 Di mie triste vicende, a me volgesti
 Uno sguardo cortese ed un pensiero.
 E poi che presso a te mi volle il fato
 Sciolto d'ogni altro vincolo terreno,   135
 Mi circondasti d'amoroze cure;
 E l'anima che il duol tenea sopita,
 E disperatamente neghittosa,
 E la muta ed inerte fantasia
 Tu m'eccitasti co' soavi modi,   140
 E col tenero affetto, e coll'accento
 Che nel cor mi scendea pien di conforti,
 E sorella mi fosti, e amica, e tutto.
 Or m'è dato sperar di poter teco
 Compir lieto miei dì? Sovra il divino   145
 Tuo seno riposar il capo stanco,
 Senza timor che noia o pentimento
 O il sospetto terribile avveleni
 La vita tutta nelle sue sorgenti?
 Posso sperar che dei passati errori   150
 Fin la memoria in noi s'inaridisca,

- Στὸ χεῖλο στέκ' ἡ ἀγάπη, καὶ στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς
Τὸ φέμα καὶ δὲ φθόνος. "Ἐνας ποὺ σ' ἀγκαλιάζει
Γλυκά, καὶ σὲ μισάει. "Άλλος ταπεινὰ
Ίκετεύει τὴ βοήθειά σου, καὶ ἥδη στὴν ψυχὴν
Γιὰ νὰ σὲ πληρώσῃ ἔχει ἔτοιμη τὴν προδοσία. 115
- Κι' ὅμως ἀνάμεσα σὲ λίγους λεγόμενους φίλους
Ζοῦσα χαρούμενος. Καὶ πολὺ περισσότερο ἀγαπημένη καὶ χαρούμενη
"Έκανε τὴ ζωὴ μου μιὰ ἀφοσιωμένη
Ποὺ ἔγινεσε τέλεια τῆς καρδιᾶς μου τοὺς παλμοὺς 120
Καὶ τὶς μυστικές χαρὲς καὶ τὶς λύπες,
Ποὺ μὲν αὐτὲς συνδέθηκε ἡ παράξενη ζωὴ μου.
Τὸ σκληρὸ τίθει τοῦ θανάσιμου κινδύνου
Μοῦ γέμιζε μὲ λουλούδια καὶ μὲ μύρα
Ποὺ ἔγὼ τἀπλεκα μὲ τὰ τραγούδια καὶ τὴ δάρφνη. 125
- Οἱ περιστάσεις καὶ ἡ τύχη μὲ τράβηξαν ἀπὸ κείνη
Τὴ γλυκιὰ ἡσυχία, κι' ἀνάμεσα σὲ ξένους ἀνθρώπους
Μὲ ρίξανε ἀπρόσμενα, ἐκεὶ δπου οὔτε μιὰ
Καρδιὰ δὲν καταλάβαινε τὴν ἀγωνία, τὸν πόνο,
Ποὺ ξέσκιζε τὴν πικραμενη μου ψυχὴ. 130
- Καὶ σύ, ἀγαπημένη μου, δὲν καὶ δὲν ἥξερες
Τὶς θλιβερές μου περιπέτειες, ἔριξες σὲ μένα
"Ενα βλέμμα εὐγενικὸ καὶ μιὰ σκέψη.
Κι' ἔπειτα ποὺ κοντά σου μὲ θέλησε ἡ μοίρα
Λεύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐπίγειο δεσμὸ 135
Μὲ τύλιξες μὲ ἀγάπη καὶ φροντίδα,
Καὶ τὴν ψυχὴ, ποὺ τὴ βαστοῦσε ἡ πίκρα ναρκωμένη
Κι' ἀπελπιστικὰ παρατημένη,
Καὶ τὴ βουδὴ κι' ἀνεργη φαντασία
- Ἐγὺ μοῦ ξύπνησες μὲ τοὺς γλυκούς σου τρόπους
Καὶ τὴν τρυφερὴ ἀγάπη καὶ τὰ λόγια 140
Ποὺ φτάνανε στὴν καρδιά μου δλο ἀνακούφιση,
Καὶ ἀδερφὴ μοῦ στάθηκες καὶ φίλη καὶ τὰ πάντα.
Τώρα μπορῶ νὰ ἐλπίζω πώς θὰ μπορέσω μαζὶ σου
Νὰ τελειώσω χαρούμενος τὶς μέρες μου; Πάνω στὴν οὐράνια 145
"Αγκαλιά σου ν' ἀναπάψω τὸ κουρασμένο μου κεφάλι,
Χωρὶς φόδο πώς βαριεστησιὰ ἡ μετάνοια
"Η καὶ ὑποφία φοβερὴ θὰ φαρμακώνη
Τὴ ζωὴ δλόκληρη στὶς πηγές της;
Μπορῶ νὰ ἐλπίζω πώς ἀπὸ τὰ περασμένα λάθη 150
"Ως καὶ ἡ ἀνάμνηση θὰ σθήση,

E che un solo pensiero, un guardo solo
 Non affanni le pure anime nostre?
 Non turbarti, o diletta, oh! non ti offenda
 Questo dubbio fatal che l'alma preme   155
 Sì di sovente, e ch'io cacciar desio!
 Di lieta sorte ti vorrei compagna,
 Non d'un triste destin. Io teco onde
 Dividere i miei giorni, a te dappresso
 Sempre sedermi, e inebriarmi tutto   160
 Nella celeste voluttà d'amarti;
 E non in ozio inonorato i giorni,
 Non, io consumerò—ben altra fiamma
 De' accender l'uomo che da te fu amato.
 Tu della quiete il balsamo soave   165
 Scender farai su questo cor, ahi troppo
 Dai colpi della sorte esulcerato,
 Ed io vivo in te sola, unica mia,
 Ti cingerò liete ghirlande al crine.
 E quando giungerà l'ultimo giorno   170
 Della vita mia frale, a te vicino,
 Stringendoti la mano, e respirando
 Il respiro tuo stesso, o mia diletta,
 Tu morir mi vedrai tranquillo e lieto,
 Come quando in un'estasi soave   175
 Lieve, lieve scendea il dolce sonno
 A cogliermi sul tuo seno divino.

6. *A . . .*

Spento, o gentil, spento è fra noi del tutto
 L'antico senno; e le virtù degli avi,
 E lor opre mirande or son subbiette
 D'oziosi vanti; e sol d'arguto ha fama
 Chi sa più addentro conficcar il dente   5
 Nell'onor degl'ignoti e degli amici;
 E di saggio colui che ad ogni altezza
 Maestosamente sa curvare il dorso;
 Ed incedendo grave, umile adora
 Maometto a Bisanzio, a Roma il Papa;   10
 Ed ha nome di dotto e di sapiente

Καὶ πὼς οὔτε μιὰ σκέψη, οὔτε ἔνα βλέμμα
Δὲ θὰ πικραίνῃ τὶς ἀγνές μας τὶς ψυχές;
Μὴ λυπᾶσαι, ἀγαπημένη, ὡ, ἀς μη σὲ προσθάλη
Τούτη ἡ μαύρη ἀμφιβολία ποὺ πιέζει τὴν ψυχή μου 155
Τόσο συχνά, καὶ ποὺ θέλω νὰ τὴ διώξω.
Χαρούμενης τύχης. σὲ ξθελα συντρόφισσα,
”Οχι θλιμμένης μοίρας. Μαζί σου
Νὰ μοιράζωμαι τὶς μέρες μου, κοντά σου
Πάντα νὰ κάθωμαι, καὶ νὰ μὲ πληγμυράνη ἡ μέθη 160
Τῆς οὐράνιας ἥδονῆς πὼς σ' ἀγαπῶ.
Καὶ οὔτε σ' ἀνέργεια ντροπιασμένη τὶς μέρες
Θὰ περάσω. ”Αλλη φλόγα
Πρέπει ν' ἀγάθη στὸν ἀνθρωπὸ ποὺ ἀγαπήθηκε ἀπὸ σένα.
”Εσύ τῆς ἡσυχίας τὸ γλυκὸ βάλσαμο 165
Θὰ κάμης νὰ κατέβῃ σὲ τούτη τὴν καρδιά, τὴν τόσο
Πληγωμένη ἀπὸ τὰ χτυπήματα τῆς μοίρας.
Κι' ἐγὼ μόνο γιὰ σὲ θὰ ζῶ, μονάχριθή μου,
Θὰ σου βάζω στὰ μαλλιά χαρούμενα στεφάνια.
Καὶ σὰ θὰ φτάσῃ ἡ μέρα ἡ στεργὴ 170
Τῆς φθαρτῆς μου ζωῆς, κοντά σου,
Σφίγγοντάς σου τὸ χέρι, κι' ἀγαπνέοντας
Τὴν ἵδια σου τὴν ἀναπνοή. Ὡ ἀγαπημένη μου,
Θὰ μὲ δῆς νὰ πεθαίνω ήσυχος καὶ χαρούμενος,
”Οπως ὅταν σὲ μιὰ ἔκσταση γλυκιὰ 175
”Ανάλαφρος ἀνάλαφρα μ' ἔπαιρνε δ γλυκὸς δ ὄπνος
Μέσα στὴν ἀγκαλιά σου τὴν οὐράνια.

6. Στὴν...

”Εσδησε, ω εὐγενικιά, ἔσδησε δλότελα ἀνάμεσό μας
”Η ἀρχαία φρόνηση. Καὶ οἱ ἀρετὲς τῶν προγόνων
Καὶ τὰ ἔργα τους τὰ θαυμαστὰ τώρα παίρνουν
”Επαινο ἀπὸ τοὺς ἀργόσχολους. Καὶ μόνο φημίζεται γιὰ ἔξυπνος
”Οποιος ξέρει νὰ χώνη βαθύτερα τὸ δόντι 5
Στὴν τιμὴ τῶν ἀγνώστων καὶ τῶν φίλων.
Καὶ γιὰ συνετὸς ἔκεινος ποὺ σὲ κάθε ὑψηλότητα
Μεγαλόπρεπα ξέρει νὰ λυγίζῃ τὴν ράχη,
Καὶ περπατώντας σοθαρός, λατρεύει ταπεινὰ
Τὸ Μωάμεθ στὸ Βυζάντιο, στὴν Ρώμη τὸν Πάπα.
Κι' ἔχει δηνομικοὺς λογίους καὶ σοφοὺς 10

Chi ostentando boreal durezza	
Anglici monosillabi cinguetta,	
E nel tosco sermone e nell'argivo	15
Gallici suoni versalmiente innesta	
Mescendo dello whist le dotte carte ;	
O chi fa usura d'antiqueate frasi	
E di vetti vocaboli, pescando	
Arditamente nei profondi gorghi	
Del dizionario, unico Parnaso	20
Di molti de' tuoi vati, o Grecia mia.	
E tu chiedi, o gentil, che ardito io stenda	
L'estranea mano su l'etrusca lira ?	
La rosa de' felici anni primieri	
Mi fioria sulla guancia, e disioso	25
Gl'occhi al cielo volgea, quando m'apparve	
Vestita del color del Paradiso,	
Vergine casta e pia, l'itala Musa ;	
Il fulgor delle sue luci divine	
Tutto m'accese e suscitò nell'alma	30
Quella non spenta e non domabil mai	
Da tempo edace o colpi di fortuna	
Vampa d'affetto, che nel cor profondo	
Arde, nè appar nel pallido sembiante,	
Ma ben scalda i pensier, gl'atti, gli accenti,	
E .... mi schiude il paradiso.	35
Svolsi tremante allor le carte eterne	
Dei gran vati d'Italia; e col divino	
Ch'esulava cantando, e cielo e inferno,	
E dove stan purgandosi gli spiriti	40
E di salire al Ciel diventan degni,	
Ammirando trascorsi.	
E di quel vago	
Cantor de l'arni e degli amor, seguendo	
L'agile fantasia, mi trasportava	
Fra pelagi incantati e antiche torri	
E donne belle e cavalieri arditi.	45

¹ Λέξη δυσανάγνωστη [”Ισως fulgente; radiosso;”]

"Οποιος καμώνεται βορεινή τραχύτητα
 Καὶ τραυλίζει μονοσύλλαβα ἐγγλέζικα,
 Καὶ στὴν τοσκάνικη λαλιὰ καὶ στὴν ἐλληνικὴ
 Κεντρώνει ἔμμετρα λέξεις φραντσέζικες 15
 Καθὼς ἀνακατεύει τὰ σοφὰ χαρτιά τοῦ whist.¹
 "Η δποιος μεταχειρίζεται φράσεις ἀρχαιόπρεπες
 Καὶ λέξεις παλιωμένες, φαρεύοντας
 Μὲ τόλμη μέσα στὴ βαθιὰ ἀβύσσο
 Τοῦ λεξικοῦ, ποὺ εἶναι ὁ μοναδικὸς Παρνασσός 20
 Γιὰ πολλοὺς ποιητές σου, ω Ἐλλάδα μου.
 Καὶ σὺ ζητᾶς, ω εὐγενικιά, ν' ἀπλώσω μὲ τόλμη
 Τὸ ξένο χέρι μου στὴ λύρα τὴν Ιταλική;
 Τὸ τριαντάρψυλο τῆς πρώτης εύτυχισμένης γεύτητας
 "Ανθιζε στὸ μάγουλό μου, καὶ μὲ πόθο 25
 "Εστρεφα τὰ μάτια πρὸς τὸν οὐρανό, ζταν μοῦ παρουσιάστηκε,
 Ντυμένη μὲ τὸ χρῶμα τοῦ Παραδείσου,
 Παρθένα ἀγνὴ κι' εὐλαβικιά, η Ἰταλίδα Μούσα.
 "Η λάμψη τῶν θεῖκῶν ματιῶν της
 Μ' ἀναψε σύγκορμο, καὶ ξύπνησε μὲς στὴν ψυχὴ 30
 "Εκείνην ποὺ δὲν ἔσθησε καὶ οὔτε δαμάστηκε ποτὲ
 "Απὸ τὸν ἀδηφάγο χρόνο ἦ τὰ χτυπήματα τῆς τύχης
 Τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης, ποὺ βαθιὰ μὲς στὴν καρδιὰ
 Καίει, καὶ οὔτε φαίνεται στὸ χλωμὸ πρόσωπο,
 "Αλλὰ θερμαίνει πολὺ τὶς σκέψεις, τὰ ἔργα, τὰ λόγια 35
 Καὶ ..... μοῦ ἀνοίγει τὸν Παράδεισο.
 Εεφύλλισα τότε τρέμοντας τ' ἀθάνατα ἔργα
 Τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας· καὶ μαζὶ μὲ τὸ θεῖο ποιητή,²
 Ποὺ τραγουδοῦσε στὴν ἔξορία του, Παράδεισο καὶ Κόλαση
 Καὶ τὸν τόπο ὅπου μένουνε γιὰ καθαρμὸ τὰ πνεύματα 40
 Καὶ γίνονται δξια ν' ἀνεβοῦν στὸν οὐρανό,
 Πέρασα μὲ θαυμασμό.

Καὶ κείγου τοῦ γοητευτικοῦ

Τραγουδιστῇ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ ἔρωτα³ ἀκολουθώντας
 Τὴν εὔστροφη φαντασία, μεταφερόμουνα
 Σὲ μαγικὰ παλάτια καὶ σὲ παλιοὺς πύργους 45
 Μέσα σὲ δμορφες γυναῖκες καὶ ἵπποτες τολμηρούς.

¹ Ἐγγλέζικο παιχνίδι ποὺ τὸ παιζούν δύο μὲ δύο.² Τὸν Δάντη. ³ Τοῦ Ἀριόστο.

- Ed il core m'empiea di meraviglia
E di dolcezza affettuosa e pia
Il canto di Torquato, a cui dal Cielo
Fu concessa iminortal gloria celeste,50
Lavata dall'amara onda del pianto.
E con lagrime caste e con sospiri
Eco feci agli armonici lamenti
Del cantor di Valchiusa.
- O Italia bella!
- O terra al Ciel diletta! O lira eterna,55
Le cui corde inspirate trascorrendo
La man del fato trae suoni possenti
Or di gemiti cupi, or d'esultanze,
Che assiem commisti danno un'armonia
Ch'è varia e nuova ognor, sempre divina;60
E vinta ogn'altra spadesi repente
Per tutto quanto l'universo, e sale
Al Divino Fattor come un sospiro
Che del creato l'anima rivela.
- Italia, addio! I tuoi dorati soli,65
E le purpuree sere, e quelle azzurre
Notti stellate, e di Fiorenza bella
Le odorose colline, e le accoglienze
Affettuose e liete, onde pur quanto
Giunge ruvida un'almia, uscirne dee70
Colta e gentil, mi rinascete ognora
Nella mente e nel cuor, e ognor sarete
Il più dolce e seren de' miei pensieri.
- Renitente lasciai l'ospite rive
- D'Italia bella, e il patrio suol m'accolse.75
E mentre colla mente ognor rivolta
All'amate contrade, io sospirava
I dì fuggiti, dolce un suon mi colse,
Che dell'Olimpo dall'aeree cime
Spandeasi intorno. Attentamente teso80
L'orecchio, un canto udii sonante e puro,
Che or mesto rammentava i tristi casi
D'innainorata vergine che piange
L'estinto amante; or delle nozze i gai

- Καὶ γέμιζε τὴν καρδιά μου μὲ θαυμασμό
 Καὶ γλύκα ἀγαπημένη κι¹ εὐλαβῖκιά
 Τὸ τραγούδι τοῦ Τορκουάτο, στὸν δποῖον δ οὐρανὸς
 Ἐδωσε ἀθάνατη δόξα θεϊκή 50
 Καθαριμένη ἀπὸ τὸ πικρὸ κύμα τοῦ κλάματος.
 Καὶ μὲ ἄγνα δάκρυα καὶ μὲ στεναγμούς
 Ἀποκρίθηκα στὸ ἀρμονικὰ παράπονα
 Τοῦ τραγουδιστῆ τῆς Βαλκιούζας¹.
 Ω Ἰταλία ὅμορφη,
 Ω γῆ στὸ Θεὸ ἀγαπημένη! Ω λύρα ἀθάνατη, 55
 Ποὺ τὶς ἐμπνευσμένες χορδές τῆς περνώντας
 Τὸ χέρι τῆς μοίρας, βγάζει τόνους ἵσχυρούς,
 Ποὺ πότε εἶναι θλιβεροὶ ἀπὸ βρύγους καὶ πότε χαρούμενοι,
 Καὶ ποὺ μαζὶ ἀνακατεμένοι δίγουν μιὰ ἀρμονία
 Ποὺ εἶναι διαφορετική καὶ νέα, καὶ πάντα θεία, 60
 Καὶ νικώντας κάθε ἀλλή χύνεται δρμητική
 Μέσα σὲ δλόκληρο τὸ σύμπαν, κι¹ ἀνεβαίνει
 Στὸ θεῖο Πλάστη, σὰν ἔνας στεναγμὸς
 Ποὺ ἀποκαλύπτει τὴν ψυχὴ τῆς Δημιουργίας.
 Χαίρε Ἰταλία! Ο χρυσωμένος ἥλιος σου 65
 Καὶ τὰ ροδοδαμμένα δειλινά σου, καὶ κεῖνες οἱ γαλαγὲς
 Ξάστερες νύχτες σου, καὶ τῆς ὅμορφης Φλωρεντίας
 Οἱ εὐωδιαστὲς πλαγιές, καὶ τὰ δεξιματα
 Τὸ ἀγαπημένα καὶ χαρούμενα, ποὺ δσο
 Καὶ νὰ φτάνῃ ἔκει ἀξεστη μιὰ ψυχὴ, θὰ βγῆ δπωσδήποτε 70
 Καλλιεργημένη κι¹ εὐγενικιά, μοὺ ἔναντορχεστε πάντα
 Στὸ νοῦ καὶ στὴν καρδιά, καὶ θᾶστε
 Η πιὸ γλυκιὰ καὶ ἡρεμη σκέψη μου.
 Αθελά μου ἀφησα τὰ φιλόξενα ἀκρογιάλια
 Τῆς ὅμορφης Ἰταλίας καὶ μὲ δέχτηκε τῆς πατρίδας ἡ γῆ. 75
 Κι¹ ἐνῷ μὲ τὸ γοῦ πάντα στραμμένον
 Στὸ ἀγαπημένα μέρη, λαχταροῦσα
 Τὶς περασμένες μέρες, ἔνας ἥχος γλυκὸς μὲ κατέλαθε,
 Ποὺ ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου τὶς πανύψηλες κορφὲς
 Χυνόταν γύρω. Προσεχτικὰ στηλώνοντας 80
 Τὸ αὐτὶ, ἀκουσα ἔνα τραγούδι δυνατὸ καὶ καθάριο,
 Πού, πότε λυπημένο θύμιζε τὶς θλιβερὲς περιπέτειες
 Ἐρωτευμένης κόρης ποὺ κλαίει
 Τὸ νεκρὸ ἐραστή, πότε τοῦ γάμου τὶς χαρούμενες

¹ Τοῦ Πετράρχη.

Giorni ridenti; ed or dei valorosi
 L'ardite pugne e li compianti morti;
 E più spesso un ardente inno di guerra
 Fino volava dall'eccelse rupi,
 E tutti percorreà d'Ellade i mari
 E le valli ed i monti; ed in quel canto
 Parvemi udire del Cantor d'Achille
 Le note onnipossenti.

83

90

Italia mia,
 Perdona! Il cor sentii batterni in petto
 Convulsamente; dall'Ausonia Musa
 Stolsi gli sguardi a un tratto, e sulla greca   95
 Vergine casta li affissai, prostrato
 A' suoi piè l'adorai, ed ella diemmi
 In man la lira, da cui trar m'attento
 Armoniosi suoni, inni soavi,
 Che tu, diletta mia, ravvivi e adorni   100
 Col dolce raggio d'un gentil sorriso.
 Or vuoi ch'io stenda su l'etrusca lira
 Nuovamente la mano? Ogni tuo cenno
 È una legge per me; ma almen perdona
 Se trarre non saprà che rozzi suoni   105
 Mano inesperta da straniere corde.
 E ti sian saggio questi pochi versi,
 Che a te vengon sommessi e vergognosi
 Implorando uno sguardo ed un sorriso.
 Oh! perchè non posseggo, amata mia,   110
 Un mondo intero da gittarti ai piedi!
 Ma nulla io posso; e se oltre la tomba
 Vivrà il mio nome non a tutti ignoto,
 A te sola il dovrò, donna gentile.
 M'è sprone al bene l'amor tuo, m'inspira,   115
 E a me d'intorno stende una serena
 Atmosfera di luce e di profumi.

100

105

110

115

- Καὶ γελαστὲς μέρες, καὶ πότε τῶν παλληκαριῶν 85
 Τὶς τολμηρὲς μάχες, καὶ τοὺς αλαιμένους νεκρούς.
 Καὶ πιὸ συχγὰ ἔνας φλογερὸς ὕμνος πολεμικὸς
 Πετοῦσε ἀπὸ τοὺς ἀπόκρημνους βράχους
 Καὶ διέσχιζε δλα τὰ πέλαγα τὰ ἑλληνικὰ
 Καὶ τὶς κοιλάδες καὶ τὰ βουνά. Καὶ σὲ κείνο τὸ τραγούδι 90
 Μοῦ φάνηκε πῶς ἀκουγα τοῦ Τραγουδιστῆ τοῦ Ἀχιλλέα
 Τὶς παντοδύναμες νότες.
- *Ω Ἰταλία μου,
 Συχώρεσε. Ἐνιωσα τὴν καρδιὰ νὰ χτυπάῃ στὸ στήθος μου
 Μὲ ταραχή. Ἀπὸ τὴ Μούσα τῆς Αὔσωνίας
 Τράβηξα ἀπότομα τὰ βλέμματα, καὶ στὴν Ἑλληνίδα 95
 Ἀγνὴ παρθένα τὰ κάρφωσα, γονατισμένος
 Στὰ πόδια τῆς τὴ λάτρεψα, καὶ κείνη μοῦδωσε
 Στὸ χέρι τὴ λύρα, ἀπ’ τὴν ὅποια προσπαθῶ νὰ βγάλω
 Ἡχους ἀρμονικούς, ὕμνους γλυκούς,
 Ποὺ ἔσου, ἀγαπημένη μου, ζωογονεῖς καὶ στολίζεις 100
 Μὲ τὴ γλυκιὰν ἀχτίδα ἐνδὲ εὐγενικοῦ χαμόγελου.
 Τώρα θέλεις ν' ἀπλώσω στὴν Ιταλικὴ λύρα
 Πάλι τὸ χέρι; Κάθε σου νεῦμα
 Είναι νόμος γιὰ μένα. Ἀλλὰ τουλάχιστο συχώρα
 Ἡγειρέσθαι τὸν παρὰ ἥχους ἀτεχνούς 105
 Ἐνα χέρι ἀπειρο ἀπὸ ξένες χορδές.
 Καὶ ἀς σου εἶναι δεῖγμα τοῦτοι οἱ λίγοι στίχοι
 Ποὺ ὑποδάλλονται σὲ σένα ντροπαλοὶ
 Ἰκετεύοντας ἔνα βλέμμα κι' ἔνα χαμόγελο!
 Ἄχ! γιατὶ δὲν κατέχω, ἀγαπημένη μου,
 Ἐναν κόσμον δλόκληρο νὰ σου ρίξω στὰ πόδια! 110
 Ἀλλὰ δὲν μπορῶ τίποτα ἐγώ. Κι' ἀν πέρ' ἀπὸ τὸν τάφο
 Θὰ ζήσῃ τὸ ὄνομά μου δχι σ' δλους ἀγνωστο,
 Σὲ σένα μόγο θὰ τὸ χρωστῶ, εὐγενικιὰ γυναικά.
 Μοῦ εἶναι κέντρισμα γιὰ τὸ καλὸ δὲ ἀγάπη σου, μ' ἐμπνέει 115
 Καὶ γύρω μου ἀπλώνει μιὰ γαλήνια
 Ἀτμόσφαιρα δλο φῶς καὶ μύρα.

7. Una notte in Santa Sofia

Nel profondo della notte grida di gioia e tumulto di guerra
 Echeggiano le ruine della Città (Bisanzio)
 Le stelle infiammate (tutte luce) guardano S. Sofia
 O notte piena di prodigi, o notte piena d'incanto!
 (Entra). Nella chiesa deserta entra il Patriarca
 E si muovono le pietre ch'ei calpesta, le mura¹ ch'ei benedice
 Sorge² come Angelo un fanciullo dal sepolcro
 Gli bacia la stola, gli dà il turibolo³
 Ed il Patriarca incensa tre volte verso oriente e verso ad occidente
 S'alza e si diffonde il fumo dell'incenso
 E luce celeste innonda la volta del tempio
 Dalle tombe escono in folla i morti
 Colle mani ancora incrociate sui piagati petti
 Guardano estatici il disceso dal cielo
 Egli solleva la mano⁴ e mostra ai morti il Crocifisso
 E tutti: Santo Santo⁵ intuonano, e si volgono verso l'altare
 Ma l'altare non vedono, e il terrore gli colpisce
 Alla fiera muraglia che lo chiude (l'altare) e che gronda lagrime
[e sangue]
 Il Patriarca tre volte volge il turibolo⁶
 E la muraglia dalle fondamenta trema⁷ come lo scomunicato--
 «Spalancate⁸ le porte!» Ed ecco s'apre d'alto in basso
 E come un paradiso pieno di luce appare l'altare
 Pallido e cinto di lauro dalla porta di mezzo
 Tenendo il sacro Calice il sacerdote appare⁹
 Ogni morto s'inginocchia sulla pietra del suo sepolcro
 La voce¹⁰ dell'Arcangelo scende dal cielo:
 «Sollevatevi, o vivi, destatevi, o morti!»
 L'ara dell'Altissimo ognuno ricinge come nebbia
 Ecco le stelle s'inchinano verso la terra, scende l'Onnipotente¹¹
 Attorno a Lui le tenebre, è fiamma la sua faccia
 Dai continenti e dalle isole mandato un grido di guerra
 (Udite, udite, o vivi, udite, o estinti!)
 E lo ripete la notte alla notte, il giorno al giorno
 Si richiude l'altare, e torna deserto e tenebroso¹² il tempio

¹ la muraglia ² Come Angelo sorge ³ l'incensorio ⁴ Σὲ παρένθεση λέξη δυσκολίγνωστη ⁵ Ἀπὸ πάνω: Sanctus Sanctus ⁶ l'incensorio

7. Μιὰ νύχτα στὴν Ἀγιὰ Σοφιὰ

Μὲς στὴ βαθιὰ νύχτα φωνὲς χαρᾶς καὶ θόρυβος πολεμικὸς
 •Αντηχᾶνε τὰ ἐρείπια τῆς Πόλης (τοῦ Βυζάντιου)
 •Ολόφωτα τ' ἀστρα κοιτᾶνε τὴν Ἀγιὰ Σοφιὰ
 •Ω νύχτα γεμάτη θάματα, ὡ νύχτα γεμάτη μάγια!
 (Μπαίνει). Στὴν ἔρημη ἐκκλησιὰ μπαίνει δ Πατριάρχης
 Καὶ κουνιοῦνται: οἱ πέτρες ποὺ πατεῖ, τὰ τείχη ποὺ εὐλογάζει
 Βγαίνει σὰν Ἀγγελος ἵνα παιδὶ ἀπὸ τὸ μνῆμα
 Τοῦ φιλεῖ τὸ πετραχήλι, τοῦ δίνει τὸ θυμιατὸ
 Κι' δ Πατριάρχης θυμιατίζει τρεῖς φορὲς πρὸς τὴν ἀνατολὴ καὶ πρὸς
 |τὴ δύση

Πάει ψηλὰ κι' ἀπλώνεται δ καπνὸς τοῦ λιθανγιοῦ
 Καὶ φῶς σύράνιο πλημμυράζει τὸ θόλο τοῦ ναοῦ
 •Απὸ τοὺς τάφους βγαίνουν πλῆθος; οἱ νεκροὶ⁷
 Μὲ τὰ χέρια ἀκόμα σταυρωμένα πάνω στὸ πληγωμένο στῆθος
 Κοιτοῦν ἐκστατικοὶ αὐτὸν ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν
 Αὐτὸς σηκώνει τὸ χέρι καὶ δείχνει στοὺς νεκροὺς τὸν Ἐσταυρωμένο
 Καὶ σλοι: "Ἄγιος! Ἄγιος! ψέλνουν καὶ στρέφονται πρὸς τὸ Ἀγιὸ Βῆμα
 Μὰ τὸ Ἀγιὸ Βῆμα δὲν τὸ βλέπουνε καὶ τοὺς χτυπάει δ τρόμος
 Στὸ ἐπιβλητικὸ τεῖχος ποὺ τὸ σκεπάζει καὶ στάζει αἷμα καὶ δάκρυα
 •Ο Πατριάρχης στρέφει τρεῖς φορὲς τὸ θυμιατὸ
 Καὶ τὸ τεῖχος τρέμει συθέμελα σὰν τὸν ἀφορεσμένο
 «Ἀνοίξτε διαπλατὰ τὶς θύρες!» Καὶ νά, ἀνοίγει ἀπὸ πάνου ὡς κάτου
 Καὶ σὰν Παράδεισος γεμάτος φῶς φανερώνεται τὸ Ἀγιὸ Βῆμα
 •Ολοι οἱ νεκροὶ γονατίζουν στὴν πέτρα τοῦ τάφου τους
 •Η φωνὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν:
 «Σηκωθῆτε, ὡς ζωντανοί, ἐγερθῆτε, ὡς νεκροί.»
 •Ο βωμὸς τοῦ Κυρίου περιζώνει τὸν καθένα σὰ νεφέλη
 Νά τ' ἀστρα γέρουν πρὸς τὴ γῆ, κατεβαίνει δ Παντοδύναμος
 Γύρω Του σκοτάδι, λάμψη εἰναι τὸ πρόσωπό Του
 •Απὸ τὶς στεριές καὶ τὰ νησιὰ ἔρχεται κραυγὴ πολέμου
 (Άκοῦστε, ἀκοῦστε, ὡς ζωντανοί, ἀκοῦστε, ὡς νεκροί!)
 Καὶ τὴν ξαναλέει ἡ νύχτα στὴ νύχτα, ἡ μέρα στὴ μέρα
 Ξανακλείει τὸ Ἀγιὸ Βῆμα κι' ἔρημώνει ξανὰ καὶ σκοτεινιάζει δ γαδός

⁷ trema dalle fondamenta ⁸ Sollevate ⁹ Οἱ δυὸς στίχοι: προσθεμένοι ἀπὸ τὸν ίδιον στὴ διπλανὴ ἀγραφὴ σελίδα, καὶ παραπέμπει μὲνα σταυρὸς ¹⁰ Una voce ¹¹ Προσθέτει σὲ παρένθεση: Il Creatore ¹² e tutto tenebre

I morti rientrati nelle loro tombe attendono
Dalla cupola immensa escono splendide scintille
Che salendo lampeggiano entro l'oscura profondità della notte.

8. *Addio a Firenze*

Ti saluto, desiderata città. Doveva lasciarti e non ebbi forza di darti un ultimo addio. Nell'istante della partenza mi si gelò il sangue nè osai volgere dietro a me lo sguardo, come rondine che il nido e il paese amato abbandona in traccia di aure più dolci. Ti lasciai, mia diletta città, e varcai il mare per trovare nella mia patria o tregua o sepolcro. E trovai amici cordiali, ed incantata natura,— che forse farà un poco rivivere questo corpo affrallito. Ma l'azzurro cielo, il mare lucente, le varie cotanti montagne e gli olezzanti campi non faranno che verso te non voli il mio cuore, ch'io non ti desideri anche nei miei sogni. Mi sembra camminare per le tue vie, vedere i tuoi tanti monumenti, udire la meravigliosa tua lingua. Contemplo i divini tuoi tempi che come fossero stati eretti da mani di giganti, s'innalzano arditamente alle stelle.

9. (**Απόστασμα*)

Quei due frattanto ancor pei firmamenti
Volano; ovunque passano tu senti
Un contrasto di gemiti e di canti,
Voci di gioia e singulti di pianti.
E la terra, la terra in poco d'ore
È culla e tomba al fior che spunta e muore.

Gioia e Dolore infaticabilmente
Tessono un serto or pallido or lucente.
Un'incognita man pone quel serto
Sul capo all'uomo. Ei va per lo deserto,
S'agita e segue un ben che non raggiunge
Che sogna in terra, e dalla terra è lungo¹.

¹ Παραλλαγή: S'agita e insegue un ben che fugge via,
Che altrove sol raggiungere potria.

Οἱ νεκροὶ ἔσαν μπαίνουν στοὺς τάφους των καὶ περιμένουν
 Ἀπὸ τὸν τεράστιο θόλο βγαίνουν δλόλαμπρες σπίθες
 Πιού, δπως ἀνεβαίνουν, φωτάνε τὸ θαθὺ σκοτάδι τῆς νύχτας.

8. Ἀποχαιρετισμὸς στὴ Φλωρεντία

Σὲ χαιρετῶ, ποθητὴ πολιτεία. Θὰ σ' ἀφηγα καὶ δὲν εἰχα τὴ δύναμη νὰ σ' ἀποχαιρετήσω. Τὴ στιγμὴ τοῦ μισεμοῦ πάγωσε τὸ αἷμα μου, οὔτε τόλμησα νὰ γυρίσω πίσω μου τὸ βλέμμα, δπως τὸ χειλίδόνι ποὺ τὴ φωλιὰ καὶ τ' ἀγαπημένο μέρος ἀφήνει ζητώντας γλυκύτερο καιρό. Σ' ἀφηγα, ἀγαπημένη μου πολιτεία, καὶ πέρασα τὴ θάλασσα γιὰ νὰ βρῶ στὴν πατρίδα μου ἥ ἀνάπτυψη ἥ θάνατο. Καὶ βρήκα φίλους ἐγκαρδιακοὺς καὶ μαγεμένη φύση, ποὺ λίστας θὰ κάμη ν' ἀναλάβῃ λίγο τοῦτο τὸ ἔξαντλημένο κορμό. Ἀλλὰ δ γαλάζιος οὐρανός, ἥ λαμπερὴ θάλασσα, τὰ τόσα ποικιλόμορφα βουνά καὶ τὰ μυρωμένα λιθόδια δὲ θὰ κάμουν νὰ μὴ πετάξῃ κατὰ σὲ ἥ καρδιά μου, νὰ μὴ σὲ ποθῶ καὶ στὰ δνειρά μου. Μοῦ φαίνεται πὼς περπατῶ στοὺς δρέμους σου, πὼς βλέπω τὰ τόσα μνημεῖα σου, πὼς ἀκούω τὴ θαυμαστή σου γλώσσα. Θαυμάζω τοὺς θείους ναούς σου ποὺ σὰ νὰ τοὺς φτιάσανε χέρια γιγάντων ὑφώνονται τολμηρὰ ὡς τὸ ἀστρα.

9.

Ἐκεῖνος δυὸς στὸ μεταξὺ ἀκόμη εἰς τὸ ἀπειρό¹
 Πετάνε· ἀπὸ δπου περγοῦν ἀκοῦς
 Μιὰν ἀντίθεση ἀπὸ βογγητὰ καὶ τραγούδια,
 Φωνὲς χαρᾶς καὶ λυγμοὺς ἀπὸ κλάματα.
 Καὶ ἥ γῆ, ἥ γῆ σὲ λίγες ὁρες
 Εἶναι λίχνο καὶ τάφος στὸ λουλούδι ποὺ βλασταίνει καὶ πεθαίνει.

Χαρὰ καὶ λύπη ἀκόπιαστα
 Πλέκουν ἔνα στεφάνι πότε χλωμὸν καὶ πότε λαμπερό.
 Ἐν τὸ ἀγνωστὸ χέρι βάζει κεῖνο τὸ στεφάνι
 Στὸ κεφάλι τὸ ἀνθρώπου. Αὐτὸς πηγαίνει στὴν ἔρημο,
 Περπατεῖ κι ἀκολουθεῖ ἔνα ἀγαθὸ ποὺ δὲν τὸ φτάνει,
 Ποὺ τὸ δνειρεύεται στὴ γῆ, καὶ ἀπὸ τὴ γῆ εἶναι μακριά¹.

¹ Παραλλαγή: Περπατεῖ κι ἀκολουθεῖ ἔνα ἀγαθὸ ποὺ φεύγει μακριά,
 Ποὺ μόνο ἀλλοῦ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ φτάσῃ.

10. ($\Sigma \alpha \tau \iota \varrho \iota \kappa \delta$)

Chè non nascesti pria cinquant'anni,
 Gran fattor di spropositi rimati!
 Chè ora più non... ' pei nostri danni
 Tanti fogli di nero insudiciati.

Sa chi dannò d'averno ai crudi affanni
 I due d'amor colpevoli cognati,
 Che d'un soffio infernal sui negri vanni
 Volan per l'aere dal voler portati;

Anche ⟨son⟩ conosciuti i rei concenti
 Che t'escono dal petto intisichito

. . . . .

10.

Γιατί νὰ μὴ γεννηθῆς πενήντα χρόνια γωρίτερα,
Μεγάλε δημιουργὲ στίχων ἀλαμπουργέζικων!
Γιατὶ τώρα πιὰ δὲν ... γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας
Τόσα χαρτιὰ μουτζουρωμένα.

Ξέρει ἐκεῖνος ποὺ τιμώρησε στὰ σκληρὰ βάσανα τοῦ "Αδη
Τοὺς δυὸς ἔνοχους στὸν ἔρωτα κουνιάδους"
Ποὺ ἀπὸ ξνὰ φύσημα τῆς Κόλασης πάνου στὰ μαῦρα τους φτερά
Πετάγε στὸν ἀνεμο φερόμενοι ἀπὸ τὸν πόθο.

Κι' εἶγαι γνωστὰ τὰ ἔνοχα λόγια
Ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὸ χτικιασμένο στῆθος σου

• • • • •

¹ Η Φραντσέσκα ντὰ Ρίμινι καὶ δ ἀδελφὸς τοῦ ἀντρὸς τῆς, ἐραστής τῆς Πάολο Μαλατέστα, ποὺ δ Ντάντε βάζει στὸ δεύτερο κύκλο τῆς Κόλασης. "Ἐνας τρομερὸς ἀνεμοστρόβιλος συνεπαίρνει τὶς ψυχές ποὺ παραδέρνουν δῶ κι' ἔκει, κυριευμένες ἀπὸ φόβο μὴν πέσουν στὸν γκρεμό, δπως στροβιλίζονται.